

על פשטנות ורגישות

מה ההבדל בין פעולת חילוניים כנגד חרדים בכפר יונה או בקריית יובל, לבין פעולת הורים אשכנזים כנגד תלמידות מזרחיות בעמנואל, לבין תביעה להפרדה ולאיסור מגורים של ערבים בצפת, לבין מחאת הפלסטינים ואחרים כנגד מגורים של מתנחלים בשיח' ג'ראח, לבין הפגנת תושבים יהודים כנגד מגורי ערבים בבתי-ים, לבין התנגדות תושבי יפו הערבים למתחם מגורים השמור למשפחות דתיות-לאומיות? לי עצמי אין תשובות חדות לכל אחד מהמצבים הללו. אני מבחין אמנם בין מיעוט לרוב, בין חזק לחלש, בין מתגונן לתוקפן, בין מנשל ומנושל, וזה פותר חלק מלבטי, אך חלק אחר מהלבטים נותר עיקש, בין היתר משום שהוא כרוך בשיקולים של תבונה מעשית. בלעדי תבונה מעשית אנחנו פשטניים, ואין לנו פריבילגיה להיות כאלה בתקופה הקודרת הזו. אלה הנקודות שאני מבקש על כן להוסיף לדיון שעניינו התגובה הראויה להפגנות פרובוקטיביות של הימין הקיצוני בישראל.

א. גם גזעניים הם בני-אדם. זכויות האדם עוסקות במותר, להבדיל מהראוי. מותר לנו לעשות גם את מה שאיננו ראוי. מה שאסור לנו הוא רק אותו בלתי-ראוי שהוכח כי הוא מסוכן ממש. אשר על כן, כדי להגביל את הפגנת הגזעניים על המדינה להוכיח שפעולת הביטוי שלהם, כשלעצמה, מסוכנת מעבר לגבול המותר.

ב. יש הבדל בין פעולה של קריאה לדחות ערבי ממקום מגורים, תעסוקה או בילוי, לבין פעולת הסגירה בפועל של הדלת בפניו. פעולת הסגירה פוגעת בזכויות האזרח הערבי באופן ישיר וכבד, ועל כן מוצדקת הגבלתה.

ג. יש הבדל ממשי בין פעולה שלנו כבני אדם פרטיים לבין פעולה שלנו כעובדי ציבור, למשל רב עיר. ואגב, עד כמה יש הבדל בהקשר זה בין מרצה באוניברסיטה לבין רב-עיר? אני רואה הבדלים. מרצה אינו איש רשות. ואולם לו גם אני המרצה הייתי מטיף בעוצמה לגזענות היה מקום לזמן אותי לבירור משמעותי במוסדות האוניברסיטה.

ד. הקרנה היקפית. המשפט פועל באמצעות נורמות. נורמות הן באופיין כלליות, ועל כן קשה לבתי המשפט, לפרקליטות ולמשטרה, לבצע הבחנות שהן או מלאכותיות או רגישות מדי מבחינה פוליטית. במילים אחרות, קשה להגביל את המפגינים הגזעניים ברהט מבלי להגביל את המפגינים הערבים ביפו; כפי שקשה במקביל לאפשר ולגונן על הפגנת ימין באום-אל-פחם אך לא לגונן על מצעד הגאווה בירושלים או על הפגנה ערבית למשל בקציר.

ה. ולבסוף סוגיית המדרון החלקלק. אנחנו מתקוממים כאשר קהילת הרוב מפחידה את עצמה מפני עצמה באמצעות טענה שכזו. זאת משום שלרוב היא זו שיוצרת את המדרון ומכל מקום היא זו שיכולה להשפיע על תנאיו. אבל עד כמה אנחנו, החלשים, צריכים לזלזל בטענה הזו? ישראל גולשת במדרון ואנחנו עמה. הזיזים להיאחז בהם הם זכויות האדם וארגוני החברה האזרחית ונציגינו הפוליטיים. גם הארגונים, גם הנציגים וגם אנחנו זקוקים למרחב הפעולה הגדול ביותר שביכולתנו לגייס בימים הקשים הללו. הסובלנות כלפי המפגינים הגזעניים היא על כן המס הכבד אך החיוני הדרוש לשם שמירת מרחב הפעולה המצטמצם שלנו. ואולם אין מדובר בסובלנות נטולת גבולות: הרב של צפת ודומיו בעלי התפקיד הממלכתי לא יכולים להישאר בתפקידם.

* הכותב הוא מרצה בפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה.